

Preparing for Chanuka

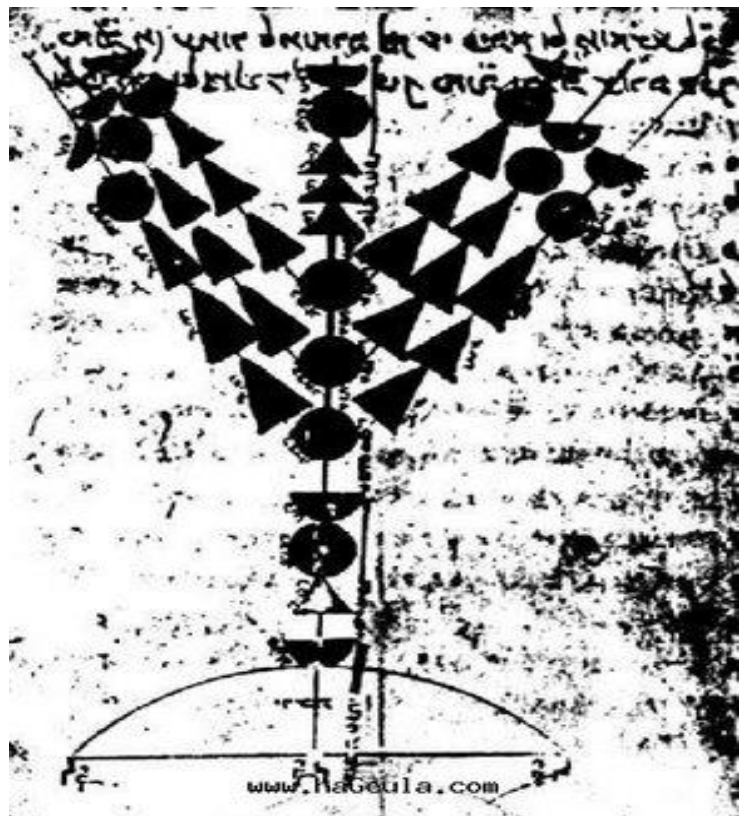
By: Rabbi Levi Y. Garelik

What was the Real shape of the Menorah?

Also:

1. Why does the Rambam depict a different Menorah than everybody else?
2. Why are the cups on his Menorah upside down?
3. What is the purpose of these cups?
4. Why did the Rebbe request that “Public lightings” of the Menorah be performed in every public area in the world?
5. What’s wrong with having “round” branches?
6. Why should a Chanukiya be with straight (not round) branches?
7. A historical gathering at the Arch of Tito in Rome.

Based on Likutei Sichos Vol. 21 pages 164-172 and others

המקורות:

קודם כל נסתכל על הצילום ציור המנורה שבגוף כתב יד קדשו של הרמב"ם:

ישנם שני פרטים הצריכים ביאור:

- א. הגביעים הם... הפוכים!
 - ב. הקנים הם באלכסון דלא כמקובל.
1. **תרומה כה, לא:** ועשית מנורת זהב טהור... שלשה גביעים משוקדים (decorated) בקנה האחד, כפתור ופרח, ושלשה גביעים משוקדים בקנה האחד כפתור ופרח... ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים...
2. **מנחות כח, ב:** וגביעין [שבמנורה] למה הן דומין? כמין כוסות אלכסדריים.
3. **רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ג הלכה ט:** הגביעים דומים לכוסות אלכסנדריאה שפיהן רחב ושוליהם קצר.
4. **פירוש המשניות להרמב"ם [קאפח] מנחות פרק ג משנה ז:** ראיתי לצייר כאן צורת המנורה בשלימותה, ולפני הציור אומר שבא בקבלה שיש בגבהה שמונה עשר טפחים... כפתורים... פרחים... והגביע הוא כתבנית כוס אטום אלא שהשוליים שלו צרים... ואני אצייר לך עתה בצורה זו הגביעים תבנית משולש, והכפתורים עגול, והפרח חצי עגול, כל זה כדי להקל על הציור, כיון שאין המטרה בציור זה שתדע ממנו תבנית הגביע בדקדוק כיון שכבר ביארתי לך אותו, אלא הכוונה בו ידיעת מנין הגביעים... ומקומותם... וכללותה היאך היתה וזו צורת כל זה

שואל הרב קאפח שאלה עצומה:

5. **פירוש הרב קאפח (כאן):** זהו צילום מכתב יד רבינו, וכך הוא כמעט בדיוק בכ"י פ... ותמוה הוא ציור זה שכל הגביעים הפוכים רחבים מלמטה וצרים מלמעלה, היפך מה שכתוב כאן "והגביע הוא כתבנית כוס אטום אלא שהשוליים שלו צרים?" וב[מנחות] דף כח, ב איתא "וגביעים למה הן דומין כמין כוסות אלכסדריים", ובהלכות בית הבחירה פרק ג הלכה ט כתב רבינו "הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר..."? לכן נראה לי, כי צורת הגביעים שבציור, שגגה שיצאה מלפני השליט, וצריכים להפוך את כולם שיהיו רחבים מלמעלה וצרים מלמטה. ולא זאת אף זאת... ורבינו בציורו לא דק כלל, וכמו שכתב שמטרתו בציור היאך היתה נראית באופן כללי. ולכן חזרתי וציירתי'...

נשאלת שאלה עצומה: האם הרמב"ם לא דק 22 פעמים?

ובפרט שידוע כמה הרמב"ם דייק בכל וכו'!

ועוד קשה:

6. **חזקוני (1250-1310 צרפת) על הפסוק – גביעי'**: הם קבועים כולם סביבות הקנה, וכשהשמן מתמצה יורד אל השני ומן השני אל השלישי ומן השלישי לאותו שבירך המנורה שכולם מתמצין לתוכו.

7. **רבינו יוסף בכור שור (1200 צרפת)**: והגביעים נתונים כל סביבות הקנה כמין בית יד, וכשהנר מתמלא יותר מדאי יורד השמן אל הגביע הראשון, וכשמתמלא הראשון יורד אל השני, ומן השני אל השלישי, ומן השלישי אל הרביעי שבירך המנורה, שכולם מתמצין לתוכו.

ולכן נראה לומר שהרמב"ם או קיבל בקבלה, או כ"כ פשוט אצלו, או הי' לו מדרש שלא הגיע לידינו וכו' שהגביעים הפוכים. אבל עדיין צריך ביאור בציור הרמב"ם למה טאקע הם הפוכים? ובפרט ש:

8. **סוכה מה, ב**: אמר חזקי' אמר רבי ירמי' משום רבי שמעון בר יוחאי, כל המצוות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנאמר עצי שיטים עומדים. תניא נמי הכי עצי שיטים עומדים שעומדים דרך גדילתן.

9. **רש"י כל המצוות**: כגון קרשי המשכן ועמודים ולולב והדס וערבה. **דרך גדילתן**: התחתון למטה והעליון למעלה.

* * *

והביאור:

מהו ה"תכלית" של המנורה?

10. **מנחות פו, ב**: (אמור כד ב) צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך, אמר רבי שמואל בר נחמני אליך ולא לי, לא לאורה אני צריך. שלחן בצפון ומנורה בדרום – אמר רבי זריקא אמר רבי אלעזר לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך. (מלכים א, ו, ד) ויעש לבית חלוני שקופים אטומים. תנא שקופים מבפנים ואטומים מבחוץ, לא לאורה אני צריך. (אמור כד ב) מחוץ לפרכת העדות באוהל מועד, עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל. ואם תאמר לאורה אני צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו! אלא עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדותה? אמר רבא זה נר המערבי שנותנין בה שמן כנגד חברותי' וממנה הי' מדליק ובה הי' מסיים.

וישנוה "רשימת המנורה" של הרביח שמדבר באריכות אודות הנר המערבי, שאכ"מ.

11. **רש"י**: שקופין מבפנים, שהמשקופין של חלונות היינו צר שבחלון היו מבפנים והרוחב שבחלון מוחזר כלפי חוץ להוציא אורה לעולם.

עד"ז יש לומר בנוגע לגביעים:

12. **בחיי על הפסוק** (1255-1340 ספרד):... [שבעה קנים כנגד שבעת כוכבי לכת, ימי השבוע וכו']
הגביע הוא כלי שיש לו בית קיבול והוא **משקה ומרוה** כנגד עולם הגלגלים שהם
מקבלים כוחות העליונים ומשפיעים כח בעולם השפל...

13. (ר' מנחם) **רקאנטי** (מקובל גדול באיטליא 1200-1300) **על הפסוק**: [כב גביעים כנגד כב אותיות
התורה וכו'] וצוה לעשותם בצורת גביע כי הם מקבלין ושואבין ממקור העליון להשפיע
לאשר תחתם [השלשה גביעים כפתור ופרח רומז להדסים לולב ואתרוג וכו'].

מהו הfunction של גביע?

14. **מקץ מד, א**: ויצו את אשר על ביתו לאמר מלא את אמתחות אכל כאשר יוכלון
שאת... ואת גביעי גביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן... הלא זה אשר **ישתה**
אדוני... וימצא הגביע באמתחת בנימין.

There is a fundamental functional difference between a barrel and a cup. A
barrel primarily **holds** liquid; the purpose of a cup is to **pour** and drink liquid
from.

במילא מובן למה הם הפוכים, כי כמו שענינה של המנורה היא "עדות לכל באי עולם" – חלונות שקופים
אטומים, עד"ז הוא בגביעים שכנ"ל "משפיעים לעולם השפל.

ובאותיות **הקבלה**:

15. **לקוטי שיחות כאן הערה 24**: כוס היא כנגד ספירת המלכות שענינה מקבל. אבל
להעיר שגם במלכות יש ב' ענינים (כידוע): א. מקבלת מהספירות שלמעלה ממנה.
ב. משפיע בעולמות שלמטה ממנה... גביעים הם גדולים מהכוס ובהם מביאים את
היין, ומהגביע מוזגין לכוס (ודלא כחבית שבה אוצרין היין)... גביע ביסוד ז"א אשר
הוא מקור המשפיע לבחי' הכוס שהוא המלכות כמו שמהגביע שופכים להכוס...

* * *

עכשיו נבוא לענין השני = צורת הקנים:

נסתכל על הציר של שער טיטוס:

16. **פירוש רבינו אברהם בן הרמב"ם על התורה כאן**: וששה קנים – הקנים (כמו)
ענפים נמשכים מגופה של מנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מארי
ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו.

17. **רש"י על הפסוק כאן**: יוצאים מצידו' – לכאן ולכאן, באלכסון diagonally נמשכין
ועולין עד כנגד גובהה של מנורה שהוא קנה האמצעי...

18. **רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ג הלכה י**: ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילך
ואחד הילך, ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה... ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילך

ואחד הילך, ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה... ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילך ואחד הילך, ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה.

19. **מעשה חושב (בעל משנת חסידים) פרק ז:** ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילך ואחד הילך, ונמשכין בעיגול ועולין כנגד גובהה של מנורה...

20. **שם בפירוש:** בעיגול – תיבה זו לא נזכרה במימרא, ומדברי רש"י.. דכתב יוצאים באלכסון נראה דלא היו בעיגול. אבל הרמב"ם בחיבורו לא הזכיר תיבת אלכסון אלא כתב ונמשכים ועולים... וכתב בעל "חכמת המשכן" [ר"י ריקיטין] נראה מזה שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול. והכי מסתברא דבהכי הם דומים לגלגלי הרקיע... שכנגדם הם השבעה נרות.

וקשה:

א. הנר האמצעי לא הי' בעיגול....
ב. הוא אומר: "מסתימת לשון הרמב"ם" "נראה" "מסתברא" – אבל אחרי שיש לנו הציור והעדות של ר' אברהם ברור מהי שיטתו של הרמב"ם.

ולכן מצוה להחזיר עטרה ליושנה שהיו באלכסון.

21. **הרב קאפח בפירוש המשניות (דלעיל מס' 5):** הדבר השווה בכל כתבי היד שששת הקנים יוצאים מן הקנה האמצעי ועולים בקו ישר עד לגובה המנורה, ואין בהם שום קשתיות כלל. ולא כפי הציור הנפוץ שהועתק משער טיטוס, וכבר הוכח שהוא מזויף, שהרי בברייתא איתא להדיא שיש לה רגלים וכן כתב רבינו כאן ובחיבורו. ובציור הנפוץ יושבת על בסיס רחב ועוד ועוד סתירות שאין כאן המקום לעמוד עליהם.

ויש להוסיף כל מה שהרבי דיבר בנוגע ל"יודעא קפטא"

22. **לקוטי שיחות כאן ע' 170:** קומט אויס אז דאס מצייר זיין די קני המנורה ווי חצאי קשת (ווי זיי זיינען מצוייר אויף שער טיטוס) דארף ארויסרופן (evoke) א געוואלד געשריי outcry – נוסף וגם זה עיקר וואס דאס איז היפך רש"י והרמב"ם – אויך ווייל דאס גיט א געוויסן הסכם ח"ו ור"ל צו דעם ציור אויף דעם שער טיטוס, וואס איז געמאכט געווארן צו מצער זיין אידן און זיי נידעריק מאכן! תמורת זה וואס א ציור פון דער מנורה דארף דערמאנען און מעורר זיין א אידן אז זיין תפקיד איז צו זיין "לאור גויים" (ישעי' מב, ו) "עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל – ווערט די צורת המנורה געמאכט באופן כזה וואס דערמאנט דעם היפך ממש – ווי רויים האט מנצח געווען די אידן ר"ל!

23. **שם בהערה 44:** ועל פי זה מקום לומר שגם החנוכיות לימי חנוכה כדאי לעשות קניהן באלכסון.

ולכן יכולים לראות על התמונה את הענין של אתהפכא...